

інноваційних технологій. Певною мірою у пригоді можуть стати і спеціальні програми. Однак, слід урахувати той факт, що їх зміст розраховані на навчання дитини з особливими потребами у сегрегованих умовах, де вона перебуває у закритому колі однолітків зі спорідненими порушеннями, у той час як перебуваючи в умовах загальноосвітнього навчального закладу дитина перебуває в умовах постійної взаємодії з однолітками з типовим розвитком, що сприяє постійній активізації її пізнавальної активності. Зазначені умови інноваційного навчання для школярів з незначним та значно зниженим рівнем пізнавального розвитку можуть прогресивно впливати на їх подальшу пізнавальну активність та сприяти постійному розширенню навчального матеріалу (періодичний перегляд та оновлення індивідуальної програми розвитку), у той час використання спеціальних програм буде впливати стримуюче на цей процес.

Підсумовуючи вище викладене, зазначимо, що виконуючи свої посадові обов'язки відповідно до пункту 2.9. (Разом із вчителем класу, надає освітні послуги, спрямовані на задоволення освітніх потреб дітей з особливими освітніми потребами) Посадової інструкції асистента вчителя загальноосвітнього навчального закладу з інклюзивним та інтегрованим навчанням асистент учителя має можливість на основі узагальнення діагностичних даних створити певний алгоритм дій щодо подачі навчального матеріалу, основна закономірність якого полягає у тому, що пізнавальний розвиток школярів перебуває на різних щаблях, а отже програмовий матеріал має бути адаптований відповідно до *індивідуальних* можливостей учнів з особливими освітніми потребами.

Література:

1. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практ. Посіб./Т.Лорман, Дж. Деллер, Д.Харві/ пер.з англ. – К.: - СПД-ФО Парашін І.С. 2010.-296с.
2. Таранченко О.М., Найда Ю.М. Диференційоване викладання в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / За загальною редакцією Колупаєвої А.А. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 124 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
3. Данілавичюте Е.А., Литовченко С.В. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навчально-методичний посібник / За ред. А.А. Колупаєвої. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012. – 335 с. – (Серія «Інклюзивна освіта»).
4. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук, К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. - 274 с. - (Серія «Інклюзивна освіта»)
5. Психологічний і соціальний супровід дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання // Методичний лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту від 26.07.2012 № 1/9-529.
6. Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України «Щодо введення посади вихователя (асистента вчителя) у загальноосвітніх навчальних закладах з інклюзивним навчанням» від 28.09.2012 № 1/9-694 [Електронний ресурс]: Режим доступу: mon.gov.ua/img/zstored/files/1_9-694.doc.

УДК 159.922.73+159.9.075+37.042

Компанець Н.М.

ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМОВО-МЕТОДИЧНОГО КОМПЛЕКСУ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ІНКЛЮЗІЇ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

У статті розкрито можливість використання програмово-методичного комплексу для психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивній освіті. Інклюзивна форма навчання дитини з ООП передбачає ретельне вивчення особливостей дитини і складання на основі цієї діагностики Індивідуальної програми розвитку. Використання програмового методичного комплексу передбачає також забезпечення довготривалого вивчення успіхів дитини в інклюзивному навчанні, і відповідної корекції Індивідуальної програми. Таким чином, запропоновано автоматизацію

найбільш працевмісних частин інклюзивної освіти – діагностики, складання Індивідуальної програми розвитку, довготривалий супровід дитини з ООП.

Ключові слова: інклюзія, дитина з особливими освітніми потребами, Індивідуальна програма розвитку.

Компанец Н.Н.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРОГРАММНО-МЕТОДИЧЕСКОГО КОМПЛЕКСА В ОРГАНИЗАЦИИ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ ИНКЛЮЗИИ РЕБЕНКА С ОСОБЫМИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ

В статье раскрыта возможность использования программно-методического комплекса для психолого-педагогического сопровождения детей с особыми образовательными потребностями в инклюзивном образовании. Инклюзивное форма обучения ребенка с ООП предполагает тщательное изучение особенностей ребенка и составления на основе этой диагностики Индивидуальной программы развития. Использование программного методического комплекса предусматривает также обеспечение длительного изучения успехов ребенка в инклюзивном обучении, и соответствующей коррекции индивидуальной программы. Таким образом, предложено автоматизацию наиболее трудоёмких частей инклюзивного образования - диагностики, составления индивидуальной программы развития, долговременного сопровождения ребенка с ООП.

Ключевые слова: инклюзия, ребенок с особыми образовательными потребностями, Индивидуальная программа развития.

Nataliia Kompanets

USING THE SOFTWARE IN THE METHODOICAL COMPLEX PSYCHO-PEDAGOGICAL SUPPORT INCLUSION OF CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

The article discloses the use of program-methodical complex for psychological and pedagogical support for children with special educational needs in inclusive education. Inclusive form of education a child with SEN requires a thorough study of the peculiarities of the child and preparation based on the diagnosis of the Individual Development Program. Using of the software methodical complex also provides for the maintenance of a long study of the child's progress in inclusive education, and the corresponding correction of the individual program. Thus, it is proposed automation of most labor-intensive parts of inclusive education - diagnosis, preparation of individual development programs, long-term support of a child with SEN.

Key words: Inclusion, a child with special educational needs, individual development program.

В сучасний умовах модернізаційних змін в освіті України особлива увага надається інклюзії дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітній простір. На загальнодержавному рівні визначено умови для включення дитини до колективу здорових однолітків:

- ✓ Створення позитивної атмосфери (толерантність освітнього простору)
- ✓ Підготовка педагогів (враховуючи необхідність роботи в умовах командного підходу)
- ✓ Ефективне залучення членів родини
- ✓ Індивідуалізація навчального процесу (адаптація та модифікація навчальних планів, програм)

Так, внесено зміни до Законодавства про освіту, в різних навчальних закладах та здійснюється підготовка та підвищення кваліфікації фахівців, які забезпечують інклюзію дітей з ООП. Проте для повноцінної інклюзії необхідно забезпечити змістовну та організаційну допомогу психолого-педагогічному колективу та батькам дитини з ООП як повноправним учасникам інклюзії як процесу.

Потрібно зазначити, що в будь-якому навчанні обов'язково має відслідковуватися його ефективність. Яким чином це відбувається під час інклюзивного навчання?

Існують індикатори якості інклюзивного навчання (рис. 1.). З боку учителя це рефлексія, бажання діяти та необхідні навички. Значення якісної роботи вчителя важко переоцінити. Неякісна робота учителя позначається на всьому процесі навчання. Толерантне ставлення до учня, формування позитивного соціально-психологічного клімату допомагає дитині з особливими освітніми можливостями відбувати себе успішними.

Від учителя та мультидисциплінарної команди інклюзивного навчального закладу залежить також формування і якість Змісту, аналіз індивідуальних особливостей учня і використання цього аналізу для поліпшення включення дитини в освітнє середовище. Велике значення і вплив на якість інклюзії становить володіння учителем диференційним викладанням, плануванням уроків на основі добору форм і методів.

Рис. 1. Індикатори якості інклюзивного навчання

Звичайно, деякі індикатори інклюзії є залежними від людського фактору: рефлексія учителя, його бажання діяти та набуті за час педагогічної роботи навички. Решта параметрів можуть автоматизуватися за допомогою програмово-методичного комплексу «Лонгітюд»: створення і оцінка програми, аналіз індивідуальних особливостей учнів, планування уроків, оцінювання і аналіз фактичної інформації, корекція індивідуальної програми дитини на наступних корекційно-розвивальних етапах.

Розглянемо можливість періодичної корекції Індивідуальної програми розвитку. Час від часу необхідно знову виявляти рівні актуального розвитку в нових умовах (дитина дорослішає, розвивається, педагоги і батьки використовують Індивідуальну програму розвитку, розвиваючим є також інклюзивний освітній простір).

Для цього створюється нове обстеження в головному вікні ПМК, в якому знову вибирається метод «Шкала розвитку. Збір даних». Після виклику цього методу варто поставити «прапорці»: «Автоматичне введення "Так" з попереднього опитування», «Виведення запитань, які мають відповіді». Таким чином можна скоротити роботу з опитувальником і ввести нові дані, якщо дитина раніше не могла здійснювати якісь дії, а тепер вже чогось навчилася.

В цьому випадку дуже зручно порівнювати значення параметрів у вигляді діаграм, які створюються в ПМК під час діагностичного етапу.

Як приклад розглянемо діагностичні дані обстежуваного хлопчика. А перед цим ще вкажемо числові показники рівнів. Значення параметру менше $-0,65$ – позначає значне відставання; від $-0,65$ до $-0,30$ – незначне відставання; від $-0,29$ до $0,41$ – норму (діапазон природної нерівномірності розвитку); $0,42$ і вище – випередження. У дужках – значення з

низькою достовірністю (отримані на невеликій кількості відповідей вузького вікового діапазону).

Зауважимо, що ПМК видає результати нового обстеження вже з урахуванням унормованого середнього популяції в новому віці обстежуваного, тобто через півроку актуальний рівень розвитку дитини буде порівнюватися з даними пересічних дітей саме цього віку.

В нашому прикладі дитина під час першого обстеження показала значне відставання в розвитку майже з усіх параметрів. Після проведеного навчання за запропонованою індивідуальною програмою, за якою працювали корекційний педагог і батьки, дитина майже з усіх параметрів показала значне поліпшення розвитку.

Параметри	№ і дата обстеження, вік на момент опитування	=>	№	№
			1_12.12.2011 6 р. 3 міс.	2_07.05.2012 6 р. 8 міс.
MV. Зорово-моторна координація.			-0.72	-0.28
MS. Тонка моторна координація.			-0.81	-0.12
IP. Сприймання.			(-0.49)	-0.77
IM. Математичні уявлення.			-0.76	-0.46
IY. Розуміння просторових відношень.			(-0.45)	(0.08)
II. Мислення.			-0.72	-0.28
IV. Вербальне мислення.			-0.65	-0.23
IN. Невербальне мислення.			-0.81	-0.44
IS. Розуміння відношення "частина – ціле".			-0.83	-0.68
IL. Розуміння відношення "схожість – відмінність".			-0.73	-0.42
IG. Розуміння відношення "загальне – часткове".			-0.56	-0.60
IR. Пам'ять.			-0.60	-0.21
IA. Увага.			-0.72	-0.27

Рис. 2. Діаграми актуального рівня розвитку дитини протягом півроку

Однак є один підпараметр, «Сприймання», в якому числове значення рівня розвитку знизилося. Це може говорити не стільки про те, що навчання за індивідуальною програмою було не ретельним, скільки про те, що за ці півроку нормативна група його однолітків також підросла, і рівень розвитку сприймання теж підвищився. Таким чином, дані динаміки розвитку Антона А. показують, що в наступні півроку необхідно приділити спеціальну увагу розвитку сприймання, занижений темп розвитку якого може гальмувати розвиток всіх інших підпараметрів. ПМК надалі врахує негативні відповіді на певні запитання етапу діагностики і запропонує завдання для корекції.

Ще один приклад відслідковування ефективності навчання дитини за індивідуальною програмою. Дитині Софії Р. була створена Індивідуальна програма розвитку, а через півроку, знову провівши діагностику дитини, можна бачити, наскільки поліпшилися результати (порівняно з ним самим, а також з нормативною популяцією, рис. 3).

Параметри	=>	№ 1, 05.02.2012 1 р. 1 міс.	№ 2, 06.10.2012 1 р. 9 міс.
S. Соціально-адаптивні функції.		0.26	0.23
SE. Розвиток емоцій.		-0.14	-0.33
FC. Розвиток самосвідомості.		(0.37)	0.01
M. Загальна моторика.		0.13	-0.13
MG. Координація загальних рухів.		0.04	-0.14
MV. Зорово-моторна координація.		0.37	-0.04
MS. Тонка моторна координація.		0.16	-0.20
I. Сприймання і пізнавальна активність.		0.04	0.08
ID. Уявлення про величину предметів.			0.32
IF. Уявлення про форму предметів.			0.42
U. Розуміння мовлення.		0.13	-0.02
T. Активне мовлення.		-0.10	-0.09
A. Розвиток діяльності.		0.18	0.21
AC. Конструктивна діяльність.			0.73
E. Навички самообслуговування.		0.04	-0.38
EH. Культурно-гігієнічні навички.			-0.04

Рис. 3. Діаграми актуального рівня розвитку дитини протягом восьми місяців

Параметри: «Соціально адаптивних функцій», «Загальної моторики» досліджуваного хлопчика протягом 8 місяців розвиваються рівномірно і відповідають календарному віку.

Параметри «Розвиток самосвідомості», «Тонка моторна координація» на вік 1 рік 1 місяць і через 8 місяців визначається як норма, проте виявляється тенденція до зниження темпів розвитку параметра.

Параметри «Навички самообслуговування» «Розвиток емоцій» показують тенденцію до зниження рівня формування, і на вік 1 рік 8 місяців виявлено відставання в розвитку.

Параметри «Уявлення про форму предметів», «Уявлення про величину предметів» не вивчалися у віці 1 рік 1 місяць, на час другого обстеження виявилися за рівнем «нормою розвитку» «Конструктивна діяльність» розвивається з випередженням.

На наступний період Індивідуальна програма розвитку дитини з особливими освітніми потребами має надаватися з урахуванням цих спостережень. Можливість такого

аналізу створює перспективу використання програмно-методичного засобу ПМК як засобу для психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами.

Таким чином, використання ПМК в навчанні дитини з особливими освітніми потребами дає можливість не тільки проаналізувати актуальний рівень розвитку передумов вивчення тих чи інших предметів, але й створити індивідуальну програму з цього предмета, а також перевірити ефективність навчання дитини за цією програмою. Після проведеного обстеження можливе збереження даних і їх використання в подальших обстеженнях. Так, якщо через кілька місяців дитина буде знову обстежена, можна виявити зміни, які сталися в розвитку тих чи інших параметрів, з огляду на новий вік дитини та її стартові можливості.

Важлива також можливість спостереження за дитиною, її розвитком в плині часу, можливості уніфікації збереження даних про дитину і використання цих даних в роботі іншими фахівцями, які опікуються розвитком дитини.

ПМК дає перспективні можливості для **тривалого спостереження за ходом розвитку дітей і груп.**

«Карта індивідуального супроводу» надзвичайно важлива, оскільки з її допомогою можна здійснювати подальший моніторинг дітей з виявленими тими чи іншими відхиленнями в розвитку опорно-рухового апарату, сенсорних систем, розвитку мовлення, емоційно-вольового і соціального розвитку дітей.

Один з розділів ПМК призначено для організації створення карти індивідуального супроводу дитини. Викликати цю підпрограму можна, знайшовши меню, як показано на рис. 4.

Таку карту заповнюють фахівці мультидисциплінарної команди, залучаючи батьків, опитуючи їх про можливі проблеми вдома, які можуть впливати на інклюзію дитини в освітнє середовище.

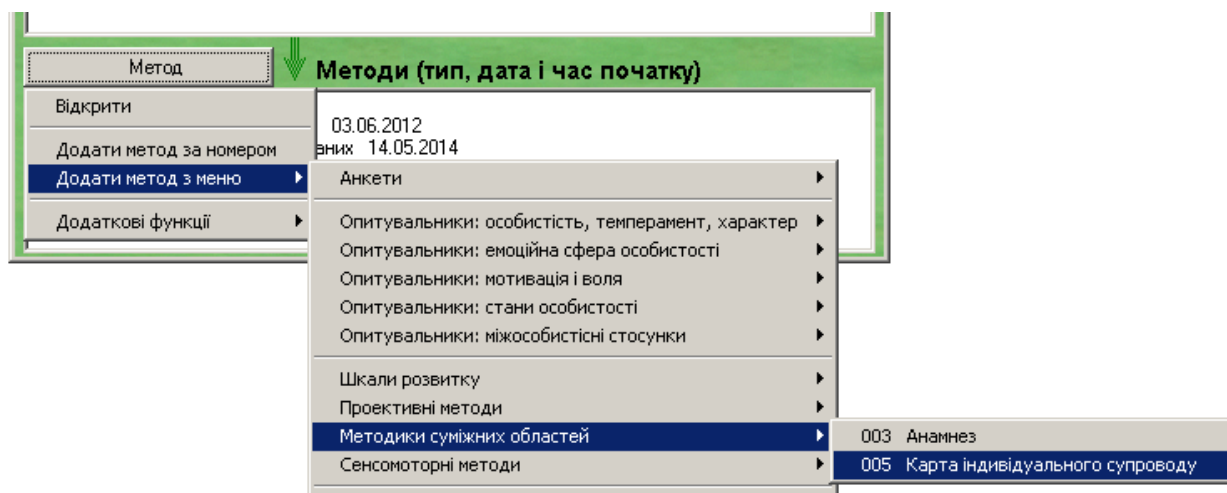

Рис. 4. Виклик меню карти індивідуального супроводу

Для повноцінного інклюзивного середовища в умовах роботи мультидисциплінарної команди також необхідно зберігати всі відомості про дитину і створити таку систему моніторингу, яка б дозволяла фахівцям, які опікуються дитиною з особливими освітніми потребами, оперативно обмінюватися даними. Подібний супровід дитини дає можливість, передаючи тільки файл з даними, надавати їй допомогу різними фахівцями, враховувати їх рекомендації та перевіряти ефективність корекційної роботи.

Реєстраційні дані також враховують побажання батьків при звертанні, зокрема, якщо дитина має особливості у спілкуванні, навичках самообслуговування, діяльності (гра, навчання, конструювання, малювання). Ці дані зберігаються у файлі даних, який легко передавати від фахівця до фахівця, при цьому не втрачаючи дорогоцінний час на опитування батьків і перегляд медичної карти.

Рис. 5. Екран карти індивідуального супроводу

У файлі даних також зберігаються також особисті рекомендації лікарів, корекційних педагогів та психологів, фіксується корекційний «маршрут», тобто побажання фахівців ПМПК у вигляді направлення на додаткове спеціалізоване обстеження та рекомендація певного навчального закладу.

Звичайно, неможливо зібрати дані усіх фахівців окремо, проте в умовах ПМПК, коли при комісії існує корекційний сектор, згідно нового Положення про ПМПК, враховувати всю інформацію про дитину надзвичайно важливо.

Після виклику меню карти індивідуального супроводу для її заповнення необхідно увійти в режим реєстрації (кнопка «ДАЛІ»), і у формі, що відкрилася, відкрити один із підрозділів (рис. 5).

Наприклад, в підрозділі «Реєстрація звернення» необхідно натиснути на кнопку з рукою і у формі, що відкрилася, відмічати потрібні рядки (рис. 6).

Реєстрація звернення

-----<[-] ПЕРВИННА РЕЄСТРАЦІЯ ЗВЕРНЕННЯ >-----

v ··· Самостійне звертання батьків

Самостійне звертання дитини (підлітка)

За направленням від педагога: ____

За направленням від психолога: ____

За направленням від логопеда: ____

За направленням від спеціаліста: ____

За направленням на ПМПК від фахівця: ____

Надано документи (довідки, направлення): ____

Записано на первинний візит до фахівця: ____

Дод. інформація: ____

-----<[+] ВІДВІДУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ >-----

-----<[+] КОРОТКА ХАРАКТЕРИСТИКА СІМ'І І ДОМАШНЬОГО ВИХОВАННЯ>-----

-----<[+]ДЖЕРЕЛО І ЗМІСТ ПЕРВИННИХ ЗВЕРНЕНЬ>-----

-----<БАТЬКИ: ПРОБЛЕМИ ПОВЕДІНКИ ВДОМА >-----

v ··· Батьки: Не слухається

Батьки: Вередує

Батьки: Б'ється

Батьки: Проблеми у стосунках з батьками

Батьки: Інші проблеми поведінки вдома: ____

-----<[-]БАТЬКИ: ПРОБЛЕМИ У СПІЛКУВАННІ З ОДНОЛІТКАМИ>-----

Батьки: Не спілкується з однолітками

Батьки: Боїться інших дітей

v ··· Батьки: Агресивний

Батьки: Б'ється на дитячому майданчику

Батьки: Б'ється в навчальному закладі

Батьки: Обманює однолітків

Батьки: Інші проблеми у спілкуванні з однолітками: ____

-----<[-]БАТЬКИ: ПРОБЛЕМИ СПІЛКУВАННЯ З ДОРΟΣЛИМИ>-----

Батьки: Боїться сторонніх

Батьки: Не відповідає на запитання дорослих

Батьки: Не слухається

v ··· Батьки: Кричить (грубить)

v ··· Батьки: Б'ється (кчсається)

Батьки: Інші проблеми спілкування з дорослими: ____

-----<[+]БАТЬКИ: ПРОБЛЕМИ У НАВЧАННІ>-----

-----<[+]БАТЬКИ: ПРОБЛЕМИ ПОВЕДІНКИ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ>-----

-----<[-]БАТЬКИ: ЗАГАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ЗАПИТИ >-----

Рис. 6. Екран карти індивідуального супроводу_2

Для Індивідуальної карти супроводу передбачено відповідний метод обробки даних (метод 006 - «Карта індивідуального супроводу – обробка»), яка дозволяє підібрати рекомендації та ігри для дитини відповідно із зареєстрованими висновками фахівців, а також відповідно вікові і статі дитини. Ця добірка відкривається в текстовому редакторі для можливості його редагування, друку або збереження на носій електронної інформації для подальшої передачі.

Фахівець може переглянути цей текст і видалити рекомендації, що не підходять для дитини з особливих індивідуальних причин, які не можуть враховуватися при автоматизованій обробці даних (наприклад, сумісність з іншими особливостями особистості, поведінки, фізичного стану, індивідуальними вподобаннями, ставленням до обстеження, поточними формами корекції, лікування, заняттями і т.п.). Спеціаліст може доповнити представлений текст власними рекомендаціями. Все вищесказане відноситься до текстів, створених як для експерта, так і для батьків обстежуваного дитини.

В даний час йде розширення бази рекомендацій за участю фахівців різного профілю. Розробник запрошує долучитися до створення такої бази рекомендацій при наявності відповідного висновку.

Таким чином, в умовах становлення інклюзивної освіти дітей з особливими освітніми потребами існує дієва допомога у вигляді програмово-методичного комплексу для забезпечення найбільш працевмісної частини: діагностики, створення індивідуальної програми розвитку, відстежування успіхів дитини та корекції індивідуальної програми протягом корекційно-виховного періоду.

Література:

1. Методические материалы к программному комплексу Лонгитюд-ЭДК. Экспертная система Лонгитюд. Экспериментально-диагностический комплекс (ЭДК). 8-е издание, переработанное и дополненное (соответствующая версия программы: 10.2.25) / Под ред. С. А. Мирошникова – СПб.: Изд-во «ЛЕМА», 2010. – 196 с.
2. Психологічний і соціальний супровід дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання // Методичний лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту від 26.07.2012 № 1/9-529
3. Таранченко О.М., Найда Ю.М. Диференційоване викладання в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / За загальною редакцією Колупаєвої А.А. – К.: Видавнича група «А.С.К.», 2012 с. (Серія «Інклюзивна освіта»)

УДК: 372.36:376.352

Кондратенко С.В.

МЕТОДИКА ОБСТЕЖЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНОСТІ НАВИЧОК ПРОСТОРОВОГО ОРІЄНТУВАННЯ У ДІТЕЙ З ГЛИБОКИМИ ПОРУШЕННЯМИ ЗОРУ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті висвітлюються результати експериментального вивчення навичок просторового орієнтування у дітей з глибокими порушеннями зору молодшого шкільного віку. Представлено методику педагогічного обстеження просторового орієнтування. Виділено напрями формування навичок просторового орієнтування.

Ключові слова: діти з глибокими порушеннями зору молодшого шкільного віку, просторове орієнтування, педагогічне вивчення.

Кондратенко С.В.

МЕТОДИКА ОБСЛЕДОВАНИЯ СОСТОЯНИЯ СФОРМИРОВАННОСТИ НАВЫКОВ ПРОСТРАНСТВЕННОЙ ОРИЕНТИРОВКИ У ДЕТЕЙ С ГЛУБОКИМИ НАРУШЕНИЯМИ ЗРЕНИЯ МЛАДШЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

В статье освещаются результаты экспериментального изучения навыков пространственной ориентировки у детей с глубокими нарушениями зрения младшего школьного возраста. Представлена методика педагогического обследования пространственной ориентировки. Выделены направления формирования навыков пространственной ориентировки.

Ключевые слова: дети с глубокими нарушениями зрения младшего школьного возраста, пространственное ориентирование, педагогическое изучение.

Svitlana Kondratenko

METHODS OF EXAMINATION SKILLS FORMATION OF SPATIAL ORIENTATION IN CHILDREN WITH DEEP VISUAL IMPAIRMENT PRIMARY SCHOOL AGE

The article highlights the results of experimental study of spatial orientation skills in children with visually impaired at primary school age. Teaching the technique of examination of spatial orientation. Highlighted areas of spatial orientation skills.

Keywords: children with disabilities of primary school age, spatial orientation, pedagogical study.

Особливості психофізичного розвитку сліпих дітей та дітей зі зниженим зором вимагають специфічної організації змісту освіти, методів і прийомів їхнього навчання і виховання. Спеціально організоване навчання сприяє формуванню життєвих компетенцій у дітей з вадами зору.

Важкі порушення сенсорної сфери у сліпих дітей та дітей зі зниженим зором впливають на їх розвиток, вносять своєрідність у процес навчання та життєдіяльності. Характерний для сліпих і слабозорих дітей вербалізм уявлень призводить до формального заучування та викладу знань, набутих з комунікативного оточення та інформаційних джерел.